

REALITATEA
ȘI UMBRA

Andrei Cornea s-a născut în 1952. Licență în istoria și teoria artei la Academia de Arte Frumoase (1976). Licență în filologie clasică la Universitatea din București (1980). Doctorat în filologie clasică la Universitatea din București (1994). Muzeograf la Muzeul Național de Artă (1976–1987). Cercetător la Institutul de Istorie a Artei (1987–1990), iar între 1990 și 2006, la Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George”. În prezent, profesor la Universitatea din București.

Scrieri: *De la portulan la vederea turistică* (Sport-Turism, 1977); *Primitivii picturii românești moderne* (Meridiane, 1980); *Forme artistice și mentalități culturale în epoca romano-bizantină* (Meridiane, 1988); *Scriere și oralitate în cultura antică* (Cartea Românească, 1988; reed. Humanitas, 2006); *Penumbra* (Cartea Românească, 1991; reed. Polirom, 1998); *Platon. Filozofie și cenzură* (Humanitas, 1995); *Mașina de fabricat fantasmă* (Clavis, 1995); *Turnirul khazar* (Nemira, 1997; reed. Polirom, 2003); *Cuvintelnic fără frontiere* (Polirom, 2002); *De la Școala din Atena la Școala de la Păltiniș* (Humanitas, 2004); *Când Socrate nu are dreptate* (Humanitas, 2000; trad. fr. Les Presses de l'Université Laval, Canada); *Noul, o veche poveste* (Humanitas, 2008); *Povești impertinente și apocrife* (Humanitas, 2009), *O istorie a neființei în filozofia greacă* (Humanitas, 2010).

Traduceri: Platon (*Republica, Philebos, Theaitetos*), Aristotel (*Metafizica, Despre generare și nimicire*), Plotin (*Opere I-III*).

ANDREI CORNEA

REALITATEA
ȘI UMBRA

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP: Corina Roncea

Tipărit la Fedprint

© HUMANITAS, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CORNEA, ANDREI

Realitatea și umbra / Andrei Cornea. – București: Humanitas, 2013

ISBN 978-973-50-3927-1

821.135.1-92

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0372 743 382 / 0723 684 194

Realitatea și umbra

REALITATEA: zile, nopți, săptămâni, ani, anotimpuri, legi, demonstrații, syndicate, injurii, ordonanțe, hipermarketuri, televiziune, moguli, președinți, isterie, spitale, școli, inflație, moțiuni de cenzură, privatizare, secretare, profesori, miniștri, CNSAS, alegeri, referendumuri, exit-poll-uri, baroni (locali), plagiate, copii, tramvaie, Curte Constituțională, putere, dosare, corupție, ofițeri, ambasadori, intelectuali, DNA, partide, șomaj, prețuri, presă, corporații, boli, viață, țară, eșec, reformă, UE, Biserică, bani, violență...

UMBRA: o grămadă de cuvinte.

În total sunt 67.088 la număr, distribuite în 70 de articole alese dintre câteva sute, scrise în intervalul 1996–2012, în marea lor majoritate apărute în revista 22. Sunt, deci, cum ar veni, 70 de umbre mici care, împreună, formează umbra lungă, continuă, lăsată de realitatea acestei perioade în mintea subsemnatului; sub această umbră îl invit pe cititor, preț de câteva ore.

Nu știu dacă va fi o ședere plăcută. Și – îndrăznesc să cred – asta nu atât din vina umbrei (dacă ar fi așa, n-ar fi mare pagubă), cât din aceea a realității. O realitate care, privită de la oarecare altitudine, pare mai mult o rotire în cerc, fără rost și aparent fără șansă de evadare: aceleași probleme revin mereu, obsesiv: corupția autorităților, turpitudinea morală, iresponsabilitatea, incultura, rățcirile spiritului public; aceleași soluții sunt adoptate

ciclic: instituții anticorupție precum DNA și ANI, independența justiției, modernizarea, reforma, integrarea în Europa. Scor final după încheierea unui ciclu? Prea puțin peste nul. Dar poate cel mai grav este că, atunci când părea că societatea românească are o speranță, că se profilează un avans real, e mereu dată înapoi și trebuie reluat efortul. Cred că nu Miorița e mitul nostru național constitutiv, ci povestea lui Sisif. E vorba însă de un Sisif autohton, care se ignoră pe sine, uitând că a mai împins de multe ori la deal bolovanul, fiind incapabil să învețe din experiența trecută.

Un exemplu: în 1998, un bac la care nu s-a mai putut fura deschidea speranța unui progres decisiv în domeniul educației. (nr. 4) N-a fost să fie. Ministrul de atunci: Andrei Marga. 13 ani mai târziu, aceeași problemă: iarăși bac mai sever decât precedentele, aceeași speranță renăscută (vezi nr. 60) și un alt ministru: Daniel Funeriu. Dar și 13 ani iroșiți. Iar azi, perspectivele de viitor sunt iarăși puțin propice. Să mai reamintim oare și că, în ochii primului menționat, al doilea, cu care cel dintâi ministru ar fi trebuit să se simtă solidar, semăna cu un discipol al lui Goebbels?

Sau: citiți, vă rog, din Anexa I Apelul celor 50 de intelectuali publicat cu ocazia primei suspendări a președintelui Băsescu. Comparați acum cu ceea ce știți din cea de-a doua suspendare (vezi nr. 67, 68, 69, 70). Nu-i așa că totul – manevrele puterii, încălcarea statului de drept, manipularea prin presă – e cam la fel? Din nou cinci ani de zile iroșiți, din nou rotire în cerc între două suspendări. (Doar că a doua oară a fost mai rău!) Nu-i prea mult?

De această blestemată „eternă reîntoarcere a asemănătorului“ mi-am dat seama cu acuitate eu însumi, când m-am apucat să-mi strâng articolele mai vechi și mai noi, să le aleg, să le așez într-o aproximativă ordine cronologică, spre a alcătui volumul de față. Din umbrele locale se compunea un peisaj variat;

parcurs separat și detașat, lucrurile aparent se schimbau rapid, realitatea nu stătea în loc. Dar, vai, când articolele au fost clasate împreună, am văzut că eram cu toții precum un om care, rătăcit în pădure, calcă neîncetat pe urmele propriilor pași, ca într-un coșmar, incapabil să găsească drumul cel bun, ba chiar afundându-se din ce în ce mai rău!

Ce-i de făcut? Ce ne lipsește? Busola? Nordul? Și cine să ne trezească din coșmarul „eternei reîntoarceri a asemănătorului”? Nu știu. Nu am un răspuns. Nu am decât întrebări, indignări, reacții, poziționări, disperări, replici, ironii și, din când în când, speranțe. Adică, însumate, aceste micuțe „saptezeci de umbre“...

*

Față de forma din presă a textelor, am efectuat, ici-colo, câteva mici modificări cosmetice. În trei cazuri, am schimbat titlul inițial. În volum, articolele au fost grupate pe ani (cu excepția primelor două), dar, în cadrul fiecărui an, ordinea prezentă nu este obligatoriu și cea cronologică. Textul care deschide volumul a mai apărut și în cartea mea *Povești impertinente și apocrife*, Humanitas, 2009. Din când în când am pus o notă de subsol, atunci când mi s-a părut potrivit să precizez un detaliu sau când am dorit să fac un scurt comentariu. La finele volumului am adăugat o Anexă cuprinzând trei ape-uri colective: primul, semnat și de mine, din 2007, al doilea, din 2012, al redacției revistei 22, al treilea, de asemenea din 2012, semnat, printre alții, și de unii dintre adversarii de idei cu care polemizez în acest volum.

*

Marea majoritate a acestor articole, spuneam, au apărut în revista 22, publicația Grupului pentru Dialog Social. (Am menționat explicit când nu a fost cazul.) Împreună cu oamenii

care au scris și scriu această revistă, cu cei care, asigurându-i infrastructura financiară, au făcut-o să funcționeze și să ajungă la cititori pe hârtie sau, mai recent, online, am trăit de peste două decenii toate exaltările și frustrările realității „ciclice“ la care m-am referit. Am fost și suntem încă, în mod aproape surprinzător pentru starea de vrajbă generalizată din România, o admirabilă familie. Nu voi înșira numele membrilor ei, ca și pe acela al „rudelor“, mai apropiate sau mai îndepărtate, de teamă să nu uit pe cineva: importantă până la urmă a fost contribuția tuturor, fie în ultimul timp, fie în mulții ani scurși din februarie 1990, începând cu numărul 1. Totuși, „capul“ acestei familii 22, din 2005 până în 2013, nu poate rămâne nemenționat: Rodica Palade. Celei care a condus revista cu inteligență, cu tact, cu talent și cu o uimitoare putere de muncă, toată recunoștința, admirația și prietenia mea. De asemenea, sunt recunoscător tuturor celor care au făcut și fac posibilă atât existența revistei 22, cât și pe aceea a Grupului pentru Dialog Social – în special lui Radu Filipescu și Magdei Cârnelci, fostul și, respectiv, actualul președinte al GDS.

Mulțumesc, în fine, lui Gabriel Liiceanu pentru a-mi fi propus să alcătuiesc acest volum pentru Editura Humanitas. Sper să nu-i dezamăgesc încrederea și prietenia.

3 ianuarie 2013

1. *Darurile lui 22*¹

După ce Domnul Dumnezeu făcu lumea – bine, rău, cum se pricepu moșul –, se prezentară înaintea Lui toate creaturile pentru a-și primi calitățile și defectele. Lucrul e bine-cunoscut și a fost povestit de multe ori în diferite chipuri. Ceea ce însă nu se știe este că și ziarele, revistele, posturile de radio și televiziune – acelea care urmau să existe de-a lungul istoriei în diverse locuri și în felurite momente – veniră și ele, așezându-se la o coadă lungă. Așa că, după ce până și stridiile și libărcile își căpătară ceea ce li se cuvenea, veni și rândul presei.

În față ieși mai întâi un post de televiziune, dispus să dea în direct și un viol.

— O să ai succes, spuse Domnul. Te va privi lumea seară de seară cu răsuflarea tăiată, să vadă dacă a apărut cine a dispărut și viceversa. Dar te vor disprețui intelectualii!

— Bogdaproste! răspunse postul încântat.

Se apropie apoi un alt post, cu trei capete, toate seci.

— Mie ce-mi dai, Doamne? întrebă el înfrigurat pe trei voci.

— Să faci din albă neagră și din neagră albă, să spurci și să lauzi pe cine vrea patronul și de rușine să nu știi!

— Săru' mâna, răspunse postul, sărutându-i Domnului sfânta dreaptă, așa ca exercițiu prealabil.

1. Scrisă cu ocazia apariției numărului 1001 al revistei 22.

După un timp, iată încă un post, ceva mai mic, dar vioi și înscris în realitate.

— Eu ce primesc?

— Tu o să ai fete mișto drept prezentatoare, dar nu prea istețe. O să ai și un director mintos, dar care se va pleca precum trestia, după cum bate vântul...

— Nu mă sperie nici un vânt!, mulțumescu-Ți, Doamne.

Urmară rând pe rând și celelalte posturi și jurnale și reviste, toate primindu-și partea menită lor de Înțelepciunea supremă: unele să aibă bani mulți, altele să dea faliment repede, altele să se vândă ieftin, altele să aibă editorialiști valoroși pe care să-i concedieze, altele să lucreze în mod programatic cu nerozi; unele publicații fură înzestrate cu darul de a înjura fără perdea, foarte multe – cu acela de a minți încontinuu. Una, o gazetă săptămânală, primi ambele prețioase daruri în asemenea proporție măreață, încât avea să devină cândva un model de neegalat. Dar și numărul de procese în care urma să fie antrenată avea să ajungă la dimensiuni la fel de mărețe.

În sfârșit, la urmă de tot, sosi și o revistă cam ponosită, dar cu intenții mari și cu orgolii și mai mari. (Nu-i dau numele, dar îl cunoașteți – e dintr-o cifră repetată.)

— Mie ce-mi dai, Doamne? întrebă ea.

— Acuma vii, când tot ce-i bun am dat? Unde ai fost până acum? întrebă Domnul cu necaz, căci ținea la respectiva în taină.

— Păi, la redacție, la difuzare, la RODIPET, la bancă, la un simpozion despre drepturile omului, la...

— Of, ce să-ți mai dau? Tot ce-i bun s-a isprăvit. Bani n-o să ai, tiraj – meschin, sponsori – pe sponci. Dușmani – din belșug. Te vor călca minerii, te vor înjura gazetele puternice, cinci guverne vor încerca pe rând să te dea afară din sediu. Unii te vor numi „bârlogul lupilor“, alții îți vor striga că ești „arondată Cotroceniului“, mulți te vor ponegri. Pentru unii vei fi „elitistă“; pentru mulți alții – fără rost. Iată ce-ți dau!

— Frumos m-ai cadorisit, n-am ce zice! Poate găsești totuși și ceva bun, răspunse revista, nu prea fericită.

— Vei dura 1001 numere și încă mult pe atât! Încercă Dumnezeu să îndrepte lucrurile.

— Cu mizeria prevestită mai înainte nu văd care-i pricop-seala! obiectă revista, care avea replică.

Domnul tăcu puțin, se gândi, se scotoci, privi apoi la ceas văzând că e târziu și că musai să încheie creațiunea universală înainte de Sabat. Zise în fine:

— Bine, îți mai dau ceva, dar nu știu dacă e de bine sau de rău, pentru că toți ceilalți s-au uitat chiorâș la chestia asta... Scoase o arătare palidă și jigărită, parcă stând să-și dea duhul în orice clipă, dar cu ochii frumoși:

— Asta-i Libertatea. Hai, ia-o și du-te odată, că e ora închiderii!

2. *Picamerele reformei*

Scenariul 1

Actul 1: Într-un loc, pe una dintre arterele Bucureștiului aflată într-un precipitat și fundamental proces de restructurare prin grația primarului general, sosesc trei muncitori. Ei sparg caldarâmul cu picamere cu un zgomot asurzitor, împrăștiind nori gigantici de praf. Adică unul dintre ei sparge, în vreme ce restul fumează arătând compasiune. Pentru colegul lor – se înțelege.

Actul 2: Câteva zile mai târziu, trei muncitori se adună să încarce molozul. Unul dă la lopată, ceilalți fumează cu înțelegere; și aceasta tot pentru colegul lor. Apoi situația se schimbă radical: al doilea încarcă, iar ceilalți stau de vorbă, fumează etc. Apoi din nou schimbări, la fel de radicale. Multă înțelegere și compasiune pentru toți colegii.

Actul 3: peste două săptămâni: trei muncitori vin să spargă asfaltul doi metri mai la dreapta. Controlul de calitate sosit de sus, pasămite, a stabilit că prima lucrare s-a făcut rău. În rest, aceleași indicații de regie ca și mai sus.

Scenariul 2

Actul 1. Se elaborează o lege (a privatizării, a învățământului, a pensiilor, a administrației publice etc.) sau se ia o hotărâre

gubernamentală sau prezidențială majoră etc; pe scurt, se iau decizii importante ce nu mai suferă amânare. Țara e întoarsă cu fundul în sus, vechiul caldarâm legislativ e făcut praf; picamelele reformei sparg urechile, la întrecere doar cu discursurile avântate ale politicianilor.

Actul 2. Se lucrează la „implementare“: grămada de moloz a „vechiului“ scade alene, majoritatea lopeților reformei stau în rastel. Timpul se face cât nemărginirea, banii de la buget sunt fumați de zor, opoziția răcnește, ziarele spumegă. Birocrația, plină de compasiune pentru ea însăși, e servită cu șpăgi, cetățeanul – cu praf în ochi. Între timp lumea bună elaborează noi strategii și se țîn colocvii pe tema integrării, modernizării, informatizării, comunicării, globalizării.

Actul 3. După câțiva ani, eventual în altă legislatură, sub un alt guvern. Legea respectivă nu corespunde *acquis*-ului comunitar; de fapt, nu a corespuns niciodată. S-a greșit, trebuie schimbată. Uniunea Europeană ne ceartă. Iar n-avem nu știu ce ne trebuie. Bulgarii au – ce rușine! Din nou sosesc picamelele reformei și integrării.

*

...Între timp, pe stradă, iar au sosit cei trei prieteni binecunoscuți, echipați cu lopeți, picamere, țigări și multă compasiune reciprocă: bine-dispuși și cu chef de vorbă, ei sparg asfaltul abia turnat, azi o idee mai la stânga. Indicațiile de regie – ca la început!

2000

3. *Paliativele*

„*Dumnezeu* – ar fi exclamat într-un moment de extaz religios senatorul PDSR Vasile Văcaru – *este pedeserist!*“ Și cum de n-ar fi – am spune noi –, când a făcut din niște mediocrități cenușii, din niște personaje insignifiante, precum același Vasile Văcaru, ori Ion Solcanu, ori Nicolae Văcăroiu, ditamai senatori, președinți de Cameră ori șefi de partid de guvernământ, prim-miniștri, dotați cu case, automobile, subvenții, ordonanțe, ba chiar și cu idei despre guvernare, numai fiindcă au știut să stea sau să rămână în PDSR! Iar dacă Ființa Supremă are apartenența politică respectivă, decurg cu necesitate și următoarele adevăruri: „minerii au așternut modele florale de 14 iunie 1990“, „Miron Cozma este un model al onorabilității cetățenești, devotat legalității“, „Zaher Iskandarani este un model de integritate“, „Banca Dacia Felix este un model de instituție financiară sigură“, „cifrele dlui Radocea – un model de corectitudine“, iar „comunicatele dlui Nițoiu – un model de promptitudine“.

Când îl ai pe Dumnezeu la tine-n partid (probabil ascuns undeva printre mulții săi vicepreședinți – parcă îi și vezi barba căruntă ivindu-se timid după mustața lui Miron Mitrea), multe devin clare. De exemplu, că Ion Iliescu este un om profund tolerant, un democrat convins, prieten al democraților; cu Dumnezeu la pedesere (și Iosif Sava la tevere), președintele

devine un intelectual fin, autorul unor cărți de referință, prieten al intelectualilor; el este oricum un mare om de stat, înzestrat cu clarviziunea de a fi menținut trei ani și jumătate alianța cu PRM și în continuare pe cea cu PUNR, alianță democratică, dovedită a fi fost benefică pentru România din toate punctele de vedere, inclusiv din cel al intrării „în Europa“ și al aderării la NATO. Iar intoleranți, „radicali“, extremiști chiar, ostili reformei, în general „de vină“ pentru „imagine“, sunt „ceilalți“, Opoziția, presa independentă (inclusiv 22, se știe, o revistă plină de „iacobini“, cum se tot lamentează săptămânal amintitul muzicolog teleast).

Un Dumnezeu pedeserist, așadar, și totul se leagă: corupția e economie socială de piață, sărăcia e austeritate controlată, ascunderea adevărului e comisie parlamentară, SRI-ul e grijă pentru calitatea vieții (telefoanelor ascultate), 22 e Robespierre împământenit, iar „țoapa săltăreață“ – vorba lui Patapievici – e VIP european.

Dar dacă, totuși, nu e așa? Dacă Dumnezeu, acolo sus, în ceruri, e apolitic? Dacă mai e și imparțial? Ba chiar – Doamne ferește – poate că nici creștin-ortodox nu e prea din cale-afară, oricât ar susține contrariul soboarele de preoți întrunite ale Puterii și ale Opoziției, ori „ayatolahii“ cu cruce de la Fundația Anastasia! Așadar, Dumnezeu nu-i ortodox, nu-i creștin, nu-i, de fapt, nici măcar român, necum „bun român“, *dixit* Nae Ionescu. Cum ar mai putea fi, în aceste condiții, pedeserist?

Sunt, într-adevăr, unele indicii (chiar dacă nu într-un totuș doveditoare la această oră) că senatorul Văcaru se înșală. Dumnezeu ar putea să nu fi fost deloc pedeserist, sau, poate, a ieșit pe neașteptate din partidul cu pricina. De pildă: în pofida dezordinii administrative, a listelor cu morți, a întârzierii prezentării rezultatelor etc., la alegeri nu s-a furat cum se cade, iar PDSR-ul a obținut mai puțin consilieri județeni decât CDR (chiar dacă mai mulți consilieri locali). Alegerile legislative de

la toamnă se arată, dacă tendința actuală se menține, relativ sumbre pentru partidul de guvernământ. Pentru contracarare, înțelepții săi speră nu doar în negliobiile Opoziției (vor fi și acestea destule!), ca odinioară, ci și în prețul în continuă scădere la țigările Carpați, în victoriile românești de la Euro 96 și în efectul devastator asupra moralului adversarilor al amânării cu o lună a scumpirii metroului. Ținând cu dinții la 3% pragul electoral, înțelepții lui Năstase Adrian și ai lui Hrebenciuc Viorel mai speră și în sprijinul reînnoit și etern neprecupețit al vechilor lor prieteni, marii patrioți și bărbați de stat Funar, Tudor, Surdu. Ce să facă bieții oameni? Când Dumnezeu își depune carnetul de partid, trebuie recurs la paliative...

1996

Cuprins

Realitatea și umbra	5
1. Darurile lui 22.	9
2. Picamerele reformei	12
3. Paliativele.	14
4. Republica ornamentală	17
5. Primul pas	20
6. Despre Ghedese și „intelighenții“ lui	24
7. Șpaga	29
8. Audiența	32
9. Normal	34
10. „O chestie socratică“	36
11. Puterea	39
12. Când te relaxezi, Osama?	43
13. Spiritism politic	46
14. Cântitorii	49
15. Stalinismul american	52
16. Hume luat la întrebări	56
17. Separarea statului de fotbal	58
18. Vestea cea bună	61
19. Guvernul de pe sticlă	64
20. „Katehonții“	67
21. Galinaceele	71
22. Procedura, procedura!	73

23. Viitor alternativ	76
24. Cearta standardelor universitare	79
25. Andropauza	96
26. Comunismul nu e încă istorie	99
27. O simplă propunere	102
28. „Răul politic“	105
29. Intelectualul șovăielnic	110
30. Marea pervertire	113
31. Bufnița Minervei	117
32. Cele două coaliții	120
33. Finul și nașul	125
34. A plecat	128
35. „Merge și așa“	131
36. Opoziția noastră cea de toate zilele	135
37. Exponatul Năstase	139
38. Liberalii antieuropeni	142
39. Aritmetică	145
40. Moderatorul ignoranței	148
41. Starea de transă	152
42. Final de reprezentatie	155
43. Capitalismul și criticii săi	158
44. „Eternul Gușe“ și „fascinantul Constantinescu“	161
45. „Societate civilă“, unde te-ai ascuns?	165
46. Punctul de inflexiune	168
47. Uufl	172
48. Să nu uităm	175
49. Idoli și idolatri	179
50. Reforma fără sfârșit	188
51. Ce ne-a adus capitalismul?	191
52. La moartea marelui pontif al național-comunismului	194
53. Trecut – prezent	197
54. „Infernul sunt ceilalți“	200
55. O obsesie maladivă	204
55. Oculă GDS	208
57. „Intelectualii lui Ponta“!?	211

58. Partidul „adevăraților români“?	215
59. Principiul incertitudinii	218
60. Față în față cu noi înșine	220
61. „Vechiul“ și „noul“ stângism	224
62. Despre Oslo, din perspectivă „iudeo-creștină“	232
63. Țștia și ăia	236
64. Cine ne tiranizează?	239
65. Căderea dreptei	243
66. Mahalaua și viziunea	246
67. Grădina lui Candide	250
68. Vântul dinspre Apus bate slab	254
69. Greșesc popoarele?	259
70. Găștele Capitoliului	263

Anexa I

Apel pentru respectarea statului de drept și a democrației	273
--	-----

Anexa II

Scrisoare deschisă către oficialități ale Uniunii Europene	277
--	-----

Anexa III

NU vom vota!	282
------------------------	-----